

دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

Design and Use of Educational Spaces for Early Childhood

Masoumeh Imanian

Dr Mansoureh Karimzadeh

Dr Mohsen Poursadeghiyan

طراحی و کاربرد فضاهای آموزشی اوان کودکی

طراحی و کاربرد فضاهای آموزشی اوان کودکی

توجه به کودک، به عنوان استفاده کننده اصلی فضاها و محیطهای یادگیری، همراه با درک مشارکت خانوادهها و جامعه، شرط اساسی برای حصول بهترین نتایج در یادگیری و پرورش کودکان است. فضای مدرسه توسط صاحب نظران، «معلم سوم» خوانده می شود و دارای ابعاد گوناگونی است که باید مورد توجه قرار گیرد.

مؤلفین: معصومه ایمانیان و همکاران

مؤلفین:

معصومه ایمانیان

دکتر منصوره کریمزاده

دکتر محسن پورصادقیان

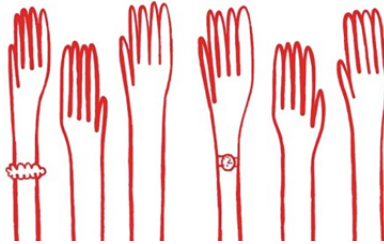
انتشارات دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

قیمت: ۲۲۰۰۰ ریال

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

طراحی و کاربرد فضاهای آموزشی اوان کودکی

مؤلفین:

معصومه ایمانیان

(کارشناس ارشد علوم تربیتی پیش‌دبستان دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی)

دکتر منصوره کریم‌زاده

(دانشیار علوم تربیتی پیش‌دبستان دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی)

دکتر محسن پورصادقیان

(استادیار ارگونومی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی)

عنوان و نام پدیدآور :

دانشگاه علوم پزشکی و توانبخشی

نام کتاب: طراحی و کاربرد فضاهای آموزشی اوان کودکی

مؤلفین: معصومه ایمانیان - دکتر منصوره کریمزاده - دکتر محسن پورصادقیان

ویراستار: دکتر رضا سیادنور

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۷۰۵۰-۰-۱

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

چاپ اول: ۱۳۹۹

چاپ: ارشیا

ناشر: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

نشانی: اوین، بلوار دانشجو، خیابان کودکیار، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

تلفکس: ۷۱۷۳۲۲۱۱

با قدردانی از همکاری

● صفحه آرا: گروه گرافیکی ارشیا ● طراحی جلد: گروه گرافیکی ارشیا

همه حقوق نشر برای ناشر محفوظ است؛ هرگونه استفاده از متن به هر صورتی در قالب کتابچه، جزوه، تهیه CD آموزشی، تهیه نرم افزار، استخراج آزمون، ترجمه به دیگر زبانها و استفاده از مطالب کتاب، اشکال، تصاویر و... بدون اجازه کتبی از ناشر غیر قانونی است.

محیط مراقبت و آموزش کودکان از آن جاکه نقش مؤثری در چگونگی رشد و شکل‌گیری شخصیت کودکان دارد، حائز اهمیت است. لذا آشنایی مربیان و مدیران مراکز ابتدایی و پیش‌دبستان و کلیه مراکز نگهداری و مراقبت از کودکان با شرایط نگهداری و مراقبت از آنان و از جمله محیطی که کودکان ساعاتی را در آن سپری می‌کنند، ضرورت می‌یابد.

در این کتاب در بررسی محیط و مفاهیم مرتبط با آن، به تأثیرپذیری ذهن کودک در شرایط محیطی مختلف اشاره می‌کنیم. آشنایی با عوامل مطلوب و نامطلوب محیطی که به صورت مشهود و نامشهود بر کیفیت و کمیت یادگیری و حضور کودکان در فضای آموزشی و پرورشی تأثیرگذار است، می‌تواند نخستین گام برای بهبود شرایط محیطی کودکان در این فضاها باشد. در فصول جداگانه، محیط طبیعی، مفهومی و شخصی را در یک فضای آموزشی و کلاس درس با جزئیات بیشتر معرفی می‌کنیم. هر بخش را مبتنی بر اصول ارگونومی با در نظر گرفتن شرایط ایمنی و سلامت کودکان توضیح می‌دهیم. در هر قسمت، عکس‌ها و شکل‌هایی جهت استفاده بیشتر از مطالب، به شکل کاربردی تر ارائه شده است. در بخشی مجزا، به نکاتی در خصوص طراحی فضاهای مختلف آموزشی و پرورشی اشاره می‌شود.

در این کتاب تلاش شده است با استفاده از منابع جدید و معتبر داخلی و خارجی، مجموعه‌ای کامل و کاربردی از مطالعاتی در خصوص محیط یادگیری کودکان، جهت بهره‌مندی مربیان، مدیران و دست‌اندرکاران مراکز آموزش و پرورش کودکان، گردآوری و ارائه شود. در بخش پایانی، منابع مورد استفاده در این کتاب و همچنین منابعی برای مطالعه بیشتر معرفی شده است.

امید است با استفاده از منابعی از این دست، فضاهای مراقبتی و آموزشی – پرورشی کودکان از نظر کیفی ارتقاء یابند، تا بتوانیم دستاورد این تلاش‌ها را در پرورش نسل آینده و همراهی با کودکان امروز و زنان و مردان فردای ایران زمین به تماشا بایستیم.

معصومه ایمانیان

دکتر منصوره کریم زاده قمصری

دکتر محسن پورصادقیان

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹	فصل اول (مبانی طراحی فضای آموزشی).....
۱۱	بخش اول: کلیات.....
۱۲	اهمیت محیط یادگیری.....
۱۳	یادگیری و محیط.....
۱۴	بخش دوم: محیط و تعاریف آن.....
۱۶	محیط مدرسه.....
۱۶	محیط کلاس.....
۱۷	فصل دوم (ایمنی و سلامت محیط‌های آموزشی با تأکید بر ارگونومی).....
۱۹	بخش اول: ایمنی و محیط آموزشی.....
۲۰	ایمنی و سلامت در محیط‌های آموزشی.....
۲۰	ارگونومی محیط آموزشی.....
۲۱	فواید به‌کارگیری اصول ارگونومی.....
۲۳	بخش دوم: تأثیر محیط بر یادگیری.....
۲۴	عوامل محیطی تأثیرگذار در کلاس درس.....
۲۵	اصول فلسفی طراحی کلاس درس.....
۲۵	سازماندهی محیط.....
۲۶	کلاس‌های یادگیرنده محور.....
۲۶	ارگونومی و طراحی محیط و تجهیزات.....
۲۸	بخش سوم: عناصر اصلی در طراحی فضای آموزشی اوان کودکی.....
۲۹	محیط محرک.....
۲۹	پیچیدگی.....
۲۹	رنگ.....
۳۱	ارزیابی و انتخاب رنگ محیط.....
۳۴	محیط شخصی (فردی).....

۳۵	..... مالکیت
۳۵	..... انعطاف‌پذیری
۳۵	..... ابعاد انعطاف‌پذیری
۳۷	..... اثرات فضای انعطاف‌پذیر
۳۸	..... شفافیت بصری
۳۹	..... فناوری رایانه
۳۹	..... فناوری و طراحی انعطاف‌پذیر
۴۰	..... ارتباط
۴۱	..... محیط طبیعی
۴۱	..... نور
۴۲	..... تأثیر نور طبیعی بر کودکان
۴۵	..... نور مصنوعی و منابع تأمین انرژی
۴۶	..... صدا
۵۰	..... دما
۵۲	..... کیفیت هوا
۵۶	..... تجربه و دسترسی به طبیعت
۶۱	..... بخش چهارم: طراحی بخش‌های مختلف در فضاهای آموزشی
۶۱	..... آشنایی با مبانی طراحی فضاهای آموزشی و بخش‌های مختلف آن
۶۱	..... مکان‌یابی و طراحی ساختمان مدرسه
۶۳	..... کلاس و طراحی آن
۶۶	..... مراکز یادگیری
۶۷	..... فضای استراحت در کلاس
۶۸	..... فضاهای مجزا
۶۸	..... منطقه دیوار
۶۹	..... ایستگاه معلم
۶۹	..... کف‌پوش‌ها و سقف
۶۹	..... پله‌ها
۷۰	..... راهروها
۷۲	..... قفسه‌ها و مخزن

۷۲	.....کتابخانه
۷۴	.....آشپزخانه
۷۴	.....غذاخوری
۷۴	.....آبخوری
۷۵	.....سرویس‌های بهداشتی
۷۶	.....تأمین آب آشامیدنی
۷۴	.....محوطه بازی
۷۷	.....مروری بر مبانی طراحی تجهیزات آموزشی
۷۸	.....صندلی
۷۹	.....میز
۸۰	.....رخت آویز
۸۱	.....بخش پنجم: فضای آموزشی و آمادگی در برابر حوادث
۸۱	.....حوادث آسیب‌زا
۸۲	.....مدیریت بهداشت، ایمنی و محیط
۸۲	.....مدیریت بحران در مدارس
۸۳	.....ایمنی کلاس‌های درس
۸۳	.....نکات ضروری در پیشگیری از خطرات در مدارس
۸۶	.....آیین کار ایمنی درب‌های مدارس
۸۷	.....آیین کار ایمنی پنجره‌های مدارس
۸۸	.....آیین کار ایمنی راهروها در مدارس
۸۸	.....ضوابط طراحی ایمنی پلکان
۹۱	.....فصل سوم (مدیریت طراحی فضای آموزشی)
۹۳	.....بخش اول: دکوراسیون و نحوه مدیریت طراحی فضای آموزشی
۹۳	.....محیط نمادین کلاس درس
۹۴	.....اشیا و دکوراسیون کلاس درس
۹۵	.....ایجاد محیطی متنوع با استفاده از عناصر مختلف
۹۹	.....بخش دوم: چیدمان و جابه‌جایی در کلاس
۹۹	.....چیدمان کلاس درس
۱۰۱	.....جابه‌جایی در کلاس

۱۰۵	بخش سوم: مشارکت کودکان و والدین در فضای آموزشی
۱۰۵	مشارکت کودکان و والدین در تزئین محیط آموزشی
۱۰۷	بخش چهارم: آموزش
۱۰۷	آموزش کودکان و کارکنان
۱۱۵	فهرست منابع
۱۲۵	واژه‌نامه

فصل اول

مبانی طراحی فضای آموزشی

این فصل در دو بخش کلیات و مفاهیم، ابعاد و مشخصه‌های محیط را تبیین می‌کند و تعاریف واژه محیط در ابعاد مختلف بیان شده است. با توجه به این که آدمی همیشه در ابعاد محیط احاطه شده است، هرگز نمی‌تواند منفک از محیط در نظر گرفته شود. از سویی ابعاد مختلف محیط چنان به یکدیگر پیوسته‌اند و از یکدیگر اثر می‌پذیرند که نمی‌توان محیط را بدون در نظر گرفتن این ابعاد در کنار هم در نظر گرفت و تصویر صحیحی از محیط به دست آورد. یقیناً یکی از ابعاد محیطی، بعد فیزیکی می‌باشد که در این کتاب تلاش شده است به شکلی کاربردی به این بعد پرداخته شود. بی‌گمان با توجه به تأثیر ابعاد محیطی، تلاش برای بهبود بعد فیزیکی محیط در بهینه‌سازی سایر ابعاد محیطی نیز تأثیرگذار خواهد بود.

در این فصل می‌خوانیم:

رشد شخصیت حاصل تعامل بین فرد و محیط اطراف است. فراهم سازی محیط آموزشی با کیفیت از مأموریت‌های نظام آموزشی می‌باشد.

فضای مدرسه به‌عنوان "معلم سوم"، لازم است ایمنی و سلامت دانش آموز را ارتقاء دهد.

براساس تحقیقات انجام شده، رابطه مستقیمی بین کارایی آموزشی دانش‌آموزان و شرایط ساختاری کلاس وجود دارد.

محیط ابعاد گوناگون دارد که به صورت یک مجموعه عناصر بر آدمی تأثیر می‌گذارد.